

Varèse

EDITIE 43

**Festival
Dag in
de
Branding**

Stockhausen

**Za 11 mrt
Den Haag**

REVOLUTIONAIRES IN DE MUZIEK

Varèse

KORZO / THEATER AAN HET SPUI / PAARD VAN TROJE /
KONINKLIJK CONSERVATORIUM / DAGINDEBRANDING.NL

Stockhausen

Festival Dag in de Branding

In tien jaar is het Haagse festival Dag in de Branding uitgegroeid tot een van de meest toonaangevende festivals voor nieuwe muziek in Nederland. Vier keer per jaar organiseert Dag in de Branding een afwisselend en spraakmakend programma op verschillende locaties in Den Haag. Het festival toont de actuele ontwikkelingen in de klassieke en geïmproviseerde muziek, het muziektheater, de jazz en popmuziek, opera en elektronica. Samengesteld door de partners van het Huis voor de Nieuwe Muziek.

Dag in de Branding is a 12-hour festival of contemporary music which takes place four times a year in various theatres and locations in The Hague. Each edition of Dag in de Branding gives audiences the opportunity to hear the latest in contemporary music, from classical to popular, from improvised jazz to audio-visual multimedia events. Information and tickets: dagindebranding.nl

Editie 43 / Za 11 maart 2017
samenstelling en tekstbijdragen:
Caroline Bakker, Renee Jonker, Kees Tazelaar,
Dimitri van der Werf
Ontwerp: Studio Het Mes
Druk: Impressed druk en print, Pijnacker

Dag in de Branding
Artistiek coördinator: Christian Karlsen
Zakelijke leiding: Caroline Bakker
Productieleiding: Jolanda de Heus
Productiemedewerkers: Thomas Jansen,
Stephan van Steenveldt, Mieke van der Ven
Marketing: Dieke van der Spek (ludieke.nl)

Johan Wagenaar Stichting
Postbus 13 671
2501 ER Den Haag

dagindebranding.nl

Festival Dag in de Branding Editie 43 Zaterdag 11 maart 2017

Stockhausen en Varèse – revolutionairen in de muziek

Varèse en Stockhausen. Foto Stockhausen
Stiftung für Musik

Het is waarschijnlijk de meest radicale, utopische compositie ooit geschreven: de zevendelige, 29 uur durende opera-cyclus *LICHT* van Karlheinz Stockhausen. De Nationale Opera, Holland Festival, Koninklijk Conservatorium en de Stockhausen Stiftung für Musik brengen tijdens het Holland Festival 2019 *aus LICHT*, een selectie uit deze cyclus, in een voorstelling op drie achtereenvolgende dagen. In Dag in de Branding beleeft u de eerste 'sneak peek' van dit spektakel met *Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem* en *Michaels Reise um die Erde*, twee grote instrumentale delen uit *LICHT*. Met deze visionaire muziek opende Stockhausen nieuwe klankwerelden.

Muziek van Varèse is muziek die je live moet horen. Dat lukt helaas maar zelden, omdat Varèse vraagt om onalledaagse bezettingen met veel slagwerkinstrumenten en blazers. In samenwerking met het Koninklijk Conservatorium kan het festival de uitvoering van deze baanbrekende meesterwerken mogelijk maken.

The 43rd edition of the Dag in de Branding Festival revolves around two twentieth century giants: Edgard Varèse and Karlheinz Stockhausen. Dutch National Opera, Holland Festival, Royal Conservatoire and the Stockhausen Foundation for Music jointly present *aus LICHT* at the 2019 Holland Festival: a selection from the seven-opera cycle *LICHT* by Stockhausen in a performance spread over three consecutive days. At Festival Dag in de Branding on March 11 the first preview with *Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem* and *Michaels Reise um die Erde*, two big instrumental parts of *LICHT*. Stockhausen opened a new world of sound when he wrote this visionary music.

Music by Varèse is best listened to in a live setting. Unfortunately, there are too few opportunities because concerts of his music require a highly unusual arrangement of many percussionists and wind players. Together with the Royal Conservatoire the festival is able to present these groundbreaking masterpieces.

Wahrscheinlich ist es die radikalste und meist utopische Komposition, die je geschrieben wurde: der siebenteilige, 29 Stunden dauernde Opern-Zyklus *LICHT* von Karlheinz Stockhausen. Die Niederländische Nationaloper, das Holland Festival, das Königliche Konservatorium und die Stockhausen Stiftung für Musik präsentieren im Rahmen des Holland Festivals 2019 *aus LICHT* - eine Zyklus-Selektion, die in einer Vorstellung an drei hintereinander folgenden Tagen aufgeführt wird. Während des Festivals Dag in de Branding erleben Sie die erste Sneak-Preview dieser Veranstaltung mit *Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem* und *Michaels Reise um die Erde*, zwei große instrumentale Teilstücke aus *LICHT*. Mit dieser visionären Musik erschloss Stockhausen neue Klangwelten.

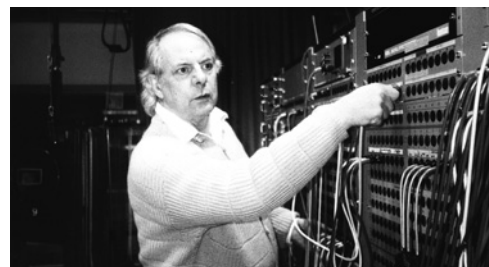
Musik von Varèse ist Musik, die man live hören muss. Leider gelingt dies nur selten, denn Varèses Kompositionen verlangen außergewöhnliche Orchesterbesetzungen mit einer großen Anzahl von Schlag- und Blasinstrumenten. In Zusammenarbeit mit dem Königlichen Konservatorium ermöglicht das Festival die Aufführung dieser bahnbrechenden Meisterwerke.

Programma

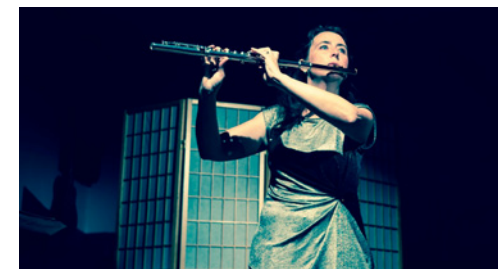
15.00 KORZO

Edgard Varèse – *Intégrales*
 Edgard Varèse – *Density 21.5*
 Edgard Varèse – *Octandre*
 Edgard Varèse – *Ionisation*
 — pauze —
 Edgard Varèse – *Ionisation*
 Edgard Varèse – *Déserts*
Ensemble Koninklijk Conservatorium
Instituut voor Sonologie
Christian Karlsen, dirigent

20.00 PAARD VAN TROJE

Karlheinz Stockhausen
 – *Region IV* uit *Hymnen*
 met concertlezing over de elektronische muziek van Stockhausen (Engelstalig)
Cristiano Melli, presentator

19.00 THEATER AAN HET SPUI

Karlheinz Stockhausen
 – *Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem*
Karin de Fleijt, fluit
Ensemble Koninklijk Conservatorium

21.30 KONINKLIJK CONSERVATORIUM (SCHÖNBERGZAAL)

Karlheinz Stockhausen
 – *Michaels Reise um die Erde*
Marco Blaauw, trompet
Orkest Koninklijk Conservatorium
Christian Karlsen, dirigent

15.00 KORZO

Edgard Varèse

Edgard Varèse – *Intégrales*
Edgard Varèse – *Density 21.5*
Edgard Varèse – *Octandrew*
Edgard Varèse – *Ionisation*
— pauze —

Edgard Varèse – *Ionisation*
Edgard Varèse – *Déserts*
Ensemble Koninklijk Conservatorium
Instituut voor Sonologie
Christian Karlsen, dirigent

Edgard Varèse was een onafhankelijke geest. Hij experimenteerde met nieuwe vormen, grensverleggende speeltechnieken en instrumentencombinaties. Als compromisloze perfectionist voltooide hij slechts een klein oeuvre: twaalf werken die moeiteloos passen op twee cd's. Maar hij had een diepgaande invloed op Pierre Boulez, Karlheinz Stockhausen, Frank Zappa en vele anderen. Varèse zag de projectie van klank in de ruimte als een essentieel element in zijn werk. Hij was verzot op een groot aantal decibels. Het is muziek die je live moet horen. Dat lukt helaas zelden, omdat Varèse vraagt om onalledaagse bezettingen met veel blazers en slagwerk-instrumenten. In *Ionisation* loeien zelfs sirenes en in *Déserts* klinkt elektronische muziek.

Het is moeilijk te geloven, maar Varèse werd opgeleid als een traditionele Franse componist. In Parijs volgde hij compositie- en theorielessen bij Albert Roussel, Vincent d'Indy en Charles Marie Widor. Zijn vriendschap met Claude Debussy was voor zijn ontwikkeling belangrijker. Debussy ging vrij om met vorm en harmonie. Dat stimuleerde Varèse om conventies te doorbreken. In Berlijn kon

hij zijn horizon verder verbreden. Hij volgde lessen bij Ferruccio Busoni en ontmoette Arnold Schönberg. De première van *Pierrot Lunaire* was een allesbepalende ervaring voor hem. Hij toonde zijn vriend Debussy enthousiast de partituur.

“The misunderstanding has come from thinking of form as a point of departure, a pattern to be followed, a mould to be filled. Form is a result – the result of a process. Each of my works discovers its own form. I could never have fitted them into any of the historical containers. If you want to fill a rigid box of a definite shape, you must have something to put into it that is the same shape and size or that is elastic or soft enough to be made to fit in. But if you try to force into it something of a different shape and harder substance, even if its volume

Edgard Varèse. Foto The Juilliard Review, 1954

and size are the same, it will break the box. My music cannot be made to fit into any of the traditional music boxes.”
— Edgar Varèse

Varèse schreef *Density 21.5* voor de fluitist Georges Barrère, die met dit solostuk zijn nieuwe platina dwarsfluit ten doop hield. De titel verwijst naar de massadichtheid van platina: 21.5 gram per kubieke centimeter. Varèse nam een motief van drie noten als uitgangspunt, die zich manifesteren in allerlei gedaantes, net zoals atomen een kristal vormen. Van de fluitist vraagt Varèse het uiterste. De dynamische contrasten en de wisselingen tussen de registers zijn extreem groot – tot aan een niet eerder voor fluit geschreven hoge d. Als eerste benutte Varèse het mechanische geluid van de kleppen om de dwarsfluit als slaginstrument te behandelen.

“My fight for the liberation of sound and for my right to make music with any sound and all sounds has sometimes been construed as a desire to disparage and even to discard the great music of the past. But that is where my roots are. No matter how original, how different a composer may seem, he has only grafted a little bit of himself on the old plant. But this he should be allowed to do without being accused of wanting to kill the plant. He only wants to produce a new flower. It does not matter if at first it seems to some people more like a cactus than a rose.”
— Edgar Varèse

In 1923 componeerde Varèse *Octandre* voor zeven blazers en één contrabas, kort nadat Stravinsky de muziekwereld versteld had laten staan met zijn *Octet* voor een vergelijkbare bezetting. Varèse was niet onder de indruk. Hij zag niets in Stravinsky's neoclassicisme, dat hij afserveerde als ‘een van de meest betreurenswaardige tendensen van de muziek van vandaag – de ontoereikende terugkeer naar formules uit het verleden.’ Hij reageerde met *Octandre*. De titel verwijst naar de acht musici en naar een bloemensoort met acht meeldraden die noch met elkaar, noch met de stamper zijn verbonden. De compositie is opgebouwd uit twee motieven: een melodisch motief met grote intervalsprongen en een ritmische figuur op één toonhoogte. Daarmee smeedde Varèse een weerbarstig stuk dat overrompelt met uitgesproken contrasten.

Twee jaar later voltooide Varèse *Intégrales* voor houtblazers, koperblazers en vier slagwerkers die zeventien verschillende instrumenten bespelen. De inspiratie kwam van het scherzo uit de Zevende symfonie van Beethoven, dat Varèse ideeën had aangedragen om klank in de ruimte te projecteren. Ook de bewegingen van de planeten rond de zon zou hij in noten hebben willen vangen.

Zijn reputatie als radicale wildeman dankt Varèse voor een belangrijk deel aan *Ionisation* (1931). Dertien slagwerkers bespelen 37 uiteenlopende slagwerkinstrumenten. De kleur verschuift van hout naar metaal. Het stuk eindigt met overrompelende pianoclusters. De loeiende sirenes ervaar je als luisteraar niet als alarmerend maar als bevrijdend. Ook *Ionisation* is door de natuurkunde geïnspireerd: ionisatie is het moment waarop een atoom positief geladen wordt wanneer een elektron wordt afgestoten. Bij de première in Carnegie Hall brak een tumult los.

Met *Déserts* voltooide Varèse in 1954 zijn eerste compositie met elektronische muziek. De aanloop was lang. Al een halve eeuw had hij de ontwikkeling van elektronische apparaten die synthetische klanken kunnen opwekken nauwlettend gevolgd – rond 1905 vonden experimenten plaats met nu vergeten machines als het telharmonium en de *dynamophone*, enorme gevaartes met beperkte mogelijkheden. Varèse raakte toen al gefascineerd door het idee om zonder uitvoerende musici in zijn ogen werkelijk vrije muziek tot stand te brengen. Begin jaren dertig leek dat mogelijk. Het telecombedrijf Bell stelde faciliteiten beschikbaar voor experimenten op muziekgebied – de dirigent Leopold Stokowski maakte zijn eerste stereo-opnames. Varèse stelde voor om een elektronische studio in het leven te roepen. Hij ontving een afwijzing, die hem een langdurige depressie bezorgde. Pas in 1953 kon Varèse dankzij de schenking van een Ampex bandrecorder gaan experimenteren met elektronische muziek.

In die periode werkte hij al aan *Déserts*, dat hij besloot uit te breiden met drie van geluidsband af te spelen *Interpolations of Organized Sound*. Met de titel van het nieuwe werk verwees Varèse niet alleen naar ‘woestijnen van zand, zee, bergen, sneeuw, het buitenaardse en verlaten straten in steden’, maar ook naar ‘de veraf gelegen innerlijke

ruimte, die geen telescoop kan bereiken, waar ieder mens alleen is in een mysterieuze wereld en noodgedwongen eenzaamheid.’

De instrumentale episodes in *Déserts* klinken vergeleken met Varèses vroegere composities deels vertrouwd, als uit graniet gehouwen, maar voor zijn doen ook opvallend transparant en subtiel geïnstrumenteerd. Voor de baanbrekende ‘interpolaties’ gebruikte Varèse zelf opgenomen stads- en fabrieksgeluiden, naast registraties van gongen en andere slagwerkinstrumenten uit zijn privécollectie – opnames die hij had gemodificeerd in de Parijse studio van Pierre Schaeffer, de pionier van de *musique concrète*.

Christian Karlsen (1985, Stockholm) heeft na zijn afstuderen aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Jac van Steen razendsnel naam gemaakt als één der meest getalenteerde dirigenten van zijn generatie. Hij werkte met verschillende orkesten zoals het Residentie Orkest, het Radio Kamerorkest, het Gelders Orkest, het Noord-Nederlands Orkest, Brabants Orkest, Amsterdam Sinfonietta, Symfonie Orkest van Frankfurt, het Symfonisch Orkest van Gothenburg en de Birmingham Contemporary Music Group. Hij assisteerde Esa Pekka Salonen bij het Philharmonia Orchestra in London, Neeme Järvi, Reinbert de Leeuw en Jac van Steen bij de Opera in Dortmund, de Nationale Reisopera en de BBC National Orchestra of Wales.

Karlsen is een fervent pleitbezorger voor de hedendaagse muziek, heeft talloze wereldpremières gedirigeerd en gewerkt met componisten als Karlheinz Stockhausen, Sofia Gubaidolina, Kaija Saariaho, Salvatore Sciarrino, Magnus Lindberg, Mark Anthony Turnage en Benjamin Staern. Hij heeft samengewerkt met ensembles als het Nieuw Ensemble, Theo Loevendie's Ziggurat Ensemble en is regelmatig te gast bij

Askol Schönberg. Sinds zomer 2015 is Christian Karlsen als artistiek coördinator aan Festival Dag in de Branding verbonden.

Edgard Varèse was an independent spirit who was constantly searching out completely new sounds. Almost a century ago, in the 1920s, he began experimenting with new playing techniques and unconventional combinations of instruments. Because he refused to compromise and was a perfectionist, the oeuvre he left was small and could easily fit onto two CDs. Nonetheless, he had a tremendous impact, and Varèse profoundly influenced not only Igor Stravinsky, Pierre Boulez and Karlheinz Stockhausen, but Frank Zappa was also influenced by his idiosyncratic music.

Varèse spatially positioned his musicians in various places. He was partial to cranking up the decibels and his music is best listened to in a live setting. Unfortunately, there are too few opportunities because concerts of his music require a highly unusual arrangement of many percussionists and wind players. Sirens wail in *Ionisation* and electronic music is heard in *Déserts*. Dozens of master students from the Royal Conservatoire have been brought together especially for this edition of the Dag in de Branding Festival and under the baton of Christian Karlsen they will perform Varèse's ground-breaking masterpieces in Korzo.

Edgard Varèse war ein autarker Genius, der kontinuierlich nach neuen Klängen suchte. Schon in den 1920er Jahren experimentierte er mit innovativen Spieltechniken und ungewöhnlichen Instrumentationen. Als kompromissloser Perfektionist hinterließ er aber nur ein kleines Œuvre, das einfach immens. Igor Stravinsky, Pierre Boulez, Karlheinz Stockhausen, jedoch auch Frank Zappa wurden durch Varèses außergewöhnliche Musik tiefgreifend beeinflusst.

Im Raum platzierte Varèse seine Musiker an verschiedenen Stellen. Er hatte eine Vorliebe für Lautstärke. Es ist Musik, die man live hören muss, was jedoch nur selten wegen der ungewöhnlichen Orchesterbesetzung mit vielen Perkussionisten und Bläsern möglich ist. In *Ionisation* heulen Sirenen und in *Déserts* erklingt elektronische Musik. Für diese Ausgabe des Festivals Dag in de Branding kommen Dutzende Musikstudenten aus Meisterklassen des Königlichen Konservatoriums im Korzo Theater zusammen, um Varèses bahnbrechende Meisterwerke unter der Leitung des Dirigenten Christian Karlsen aufzuführen.

Over de elektronische interpolaties in *Déserts*

Tekst Kees Tazelaar

Déserts staat vandaag de dag bekend als een van de eerste twintigste-eeuwse composities waarin traditionele muziekinstrumenten met elektronica werden gecombineerd. Aanvankelijk was *Déserts* echter bedoeld als puur instrumentaal werk: de instrumentale partituur werd in 1952 voltooid en de drie zogenaamde interpolaties met elektronische georganiseerd geluid werden er naderhand aan toegevoegd.

Na de première werkte Varèse enkele malen aan revisies van de elektronische delen. Daardoor zijn er verschillende versies van deze delen in omloop die grofweg in twee categorieën zijn in te delen: de vroege versies waarin uitsluitend gebruik is gemaakt van met de microfoon opgenomen geluiden, en de latere versies waaraan puur elektronische geluiden zijn toegevoegd. In 1961 voltooide Varèse de laatste revisie in het Columbia-Princeton Music Center in New York.

Aanvankelijk was Déserts bedoeld als puur instrumentaal werk

Dat wil echter niet zeggen dat er geen andere versies zijn die voor uitvoering in aanmerking komen. Een aantal maanden voor zijn dood in 1965 gaf Varèse een stereoversie van de interpolaties aan de componist İlhan Mimaroglu en sprak daarbij de wens uit dat deze zou worden uitgevoerd. Ze verscheen in 1977 op grammofoonplaat (zonder de instrumentale delen van *Déserts*) en is sinds kort ook weer beschikbaar voor concertuitvoeringen.

Deze versie lijkt sterk op die van de première in 1954 maar is daaraan niet identiek. Er is veel voor te zeggen om deze versie voor uitvoeringen te gebruiken. Ze mist de bombast van de versie uit 1961, en mede door het ontbreken van de puur elektronische geluiden ontstaat een geheel andere interactie met de instrumentale delen. Het is deze Mimaroglu-variant van de interpolaties die tijdens dit concert zal klinken.

Foto Tomoko Mukaiyama

14.00 | 17.00 KORZO CLUB

TOMOKO MUKAIYAMA – HOME

Deze performance duurt ongeveer 40 minuten en is goed te combineren met het schema van festival Dag in de Branding. NIET inbegrepen in het passe-partout, maar er geldt wel een aantrekkelijke korting voor DidB-bezoekers.

Het begrip 'thuis' is veel complexer dan een plek waar je woont. Het is een veilige haven, maar ook een plek van trauma's en geweld. Een huis isoleert mensen, maar het brengt je ook dicht bij familieleden. Een thuis geeft stabiliteit, maar kan daarentegen ook een gevangenis zijn. Tomoko Mukaiyama heeft als regisseur, choreograaf, componiste en videomaker de indrukwekkende installatievoorstelling HOME gemaakt. Topdanseres Ema Yuasa (voormalig NDT) neemt het publiek mee langs verschillende stadia van het leven van een vrouw. Samen in een kamer kijken we door het raam naar de buitenwereld.

concept, regie Tomoko Mukaiyama | *choreografie* Tomoko Mukaiyama en Ema Yuasa | *performance* Ema Yuasa | *muziek* Tomoko Mukaiyama and Dmitri Sjostakovitsj | *fotografie & video* Tomoko Mukaiyama | *technisch coördinator* Yutaka Endo (LUFTZUG)

HOME wordt geproduceerd door de Tomoko Mukaiyama Foundation in samenwerking met Saitama Triennial (Japan) en financieel ondersteund door het Fonds Podiumkunsten.

Licht: Die sieben Tagen der Woche

LICHT: DIE SIEBEN TAGEN DER WOCHE is een vertelling over de eeuwige strijd tussen goed en kwaad en de rol van de mens daarin. De cyclus draait om Eva (moeder, voortbrenger van leven), Michael (representant van het goede, mogelijk de verlosser) en Lucifer (duivelse belichaming van het kwade) en is verdeeld over zeven avondvullende opera's met elk een eigen betekenis. Elke opera representeert een dag in de week, komt voort uit de vorige en laat de volgende ontstaan. De extreme muzikale complexiteit van dit werk maakt het voor de toehoorder zowel een uitdaging als een unieke zintuiglijke ervaring.

Stockhausen ondervond als componist heel veel tegenwerking vanuit het geïnstitutionaliseerde muziekleven in het naoorlogse Duitsland. Orkesten en koren speelden zijn werk tegen heug en meug, met sabotage en protest. Zijn wensen ten aanzien van repetitie-tijden werden als exorbitant ervaren. Dat leidde tot het besef bij Stockhausen dat hij een eigen ensemble om zich heen moest verzamelen, met musici bereid tot experiment en veel repeteren. Dirigent en componist Peter Eötvös was een van de eersten daarvan. Eötvös zou de première van *Donnerstag* in de productie van het Teatro alla Scala in Milaan dirigeren en

De extreme muzikale complexiteit van dit werk maakt het voor de toehoorder zowel een uitdaging als een unieke zintuiglijke ervaring

Tijdens festival Dag in de Branding worden twee delen uitgevoerd: *Kathinkas Gesang* en *Michaels Reise um die Erde*. Een uitgelezen kans om kennis te maken met een ongekend hoogtepunt uit de recente muziekgeschiedenis. **Karlheinz Stockhausen** geldt als een van de invloedrijkste naoorlogse componisten en als elektronicapionier. Hij schreef zo'n 370 composities voor alle denkbare bezettingen, waarbij hij stevast afweek van de bestaande muzikale tradities. Zijn experimenten met elektronica waren van invloed op muziekvernieuwers als Kraftwerk en de Detroit technoscene.

werd de opvolger van Pierre Boulez als dirigent van het Ensemble Intercontemporain in Parijs. Klarinettiste Suzanne Stephens voegde zich bij het ensemble rondom Stockhausen en werd diens muze na het mislukken van zijn relatie met de Amerikaanse beeldend kunstenaar Mary Baumeister (zijn tweede vrouw). Suzanne ontwikkelde een voorkeur voor de bassethoorn, een achttiende-eeuwse voorloper van de moderne klarinet met twee extra lage tonen. Stockhausen koos Suzanne Stephens uit als vertolker van de Eva rol in *LICHT*. Vandaar dat veel van de Eva partijen in *LICHT* zijn geschreven voor bassethoorn.

Stockhausen tijdens de repetitie van *Michaels Heimkehr*, 1980. Foto Rob C. Croes

Stockhausens zoon Markus (uit zijn eerste huwelijk met Doris Andrea) bleek een uitzonderlijk talent op trompet. Op zoek naar een vertolker voor de rol van Michael in *LICHT* kreeg Markus Stockhausen vanaf zijn zeventiende hoofdrollen in *SIRIUS* (het werk voorafgaand aan *LICHT*) en in de eerste twee opera's uit *LICHT: Donnerstag* en *Samstag*. Diens jongere halfbroer Simon (moeder Mary Baumeister) bleek ook muzikaal begaafd. Ten tijde van de première van *Donnerstag* had Simon (zestien jaar oud) saxofoonles van Hugo Read, een fantastische sopraansaxofonist. Stockhausen componeerde een rol voor leraar Hugo Read en zijn zoon Simon als 'zwaluwpaar' dat de voorstelling komt verstoren. De partijen werden aanvankelijk uitgevoerd op sopraansax en na de première geïnstrumenteerd voor klarinet.

Tijdens het grote Stockhausen project aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag in 1981, geïnitieerd door directeur Jan van Vlijmen (componist, tevens voormalig directeur van het Holland Festival en De Nationale Opera) was Stockhausen vier weken te gast om les te geven en zijn werk uit te voeren, waaronder een uitvoering van *SIRIUS* in de Ridderzaal in Den Haag.

Tijdens dit studieproject ontmoette hij Kathinka Pasveer, fluitstudent en leerlinge van Frans Vester. Een muzikale liefde op het eerste gezicht bloeide op. Naast Suzanne Stephens werd Kathinka Stockhausens andere muze. Vele stukken gecomponeerd met een solistische rol voor de fluit maken deel uit van *LICHT*. Als eerste schreef hij *Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem*. Nog steeds een ongeëvenaard hoogtepunt in de literatuur voor fluit solo, gecomponeerd en uitgewerkt in een langdurige samenwerking met de voor dit instrument zeer begaafde Kathinka Pasveer.

Michaels Reise um die Erde is door de componist aan zijn toen 20-jarige zoon Markus opgedragen. *Kathinkas Gesang* is door de componist aan Kathinka Pasveer opgedragen ter gelegenheid van haar 24-ste verjaardag.

Karin de Fleyt, foto Motoko Shimizu;
Kathinka Pasveer in 'Kathinkas Gesang als
Luzifers Requiem' tijdens de Donaueschinger
Musiktage, 1983. Foto Iman Heystek

19.00 THEATER AAN HET SPUI

Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem

Karlheinz Stockhausen – *Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem*

Karin de Fleyt, fluit

Ensemble Koninklijk Conservatorium

Rob Strolenberg, klankregie

Renee Jonker, mise en espace

Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem (1982) voor fluit en zes slagwerkers is een van de weinige delen uit de cyclus *LICHT* zonder toegevoegde elektronische muziek. In deze instrumentale scène uit *Samstag aus LICHT* celebreert een fluitspelende kat een requiem voor Luzifer die schijndood in zijn graf ligt. 22 rituele oefeningen moeten zijn ziel naar de verlichting brengen. Kathinka wordt begeleid door zes figuren die slagwerkinstrumenten bespelen. Zij staan rondom het publiek en creëren een magische maar ook humoristische sfeer. Luzifer blijkt immers niet echt dood te zijn. Stockhausen schreef deze scène voor zijn muze Kathinka Pasveer, die hij ontmoet had toen zij nog studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Hij wilde haar uitdagen grenzen te verleggen. In zijn partituur vraagt hij om bijzondere speeltechnieken, microtonale passages en een geraffineerde combinatie van zang en fluitspel. Het resulteerde in een betoverende fluitsolo die geen luisteraar onberoerd laat.

Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem is de tweede scene uit de opera *Samstag*, voor het eerst gerealiseerd in een productie van het Teatro alla Scala in Milaan in 1984.

Fluitiste **Karin de Fleyt** behaalde haar Master aan het Koninklijk Conservatorium te Gent (1995), waar ze zich reeds specialiseerde in hedendaagse fluit solo en kamermuziek. Karin de Fleyt speelt regelmatig op nationale en internationale festivals. Ze bespeelt de fluit, altfluit, piccolo, basfluit, shakuhachi en bansuri. Ze speelt het volledige oeuvre voor fluit van Karlheinz Stockhausen, met wie ze 10 jaar samenwerkte. Vele werken die door Karin zijn vertolkt ontstonden na een intense samenwerking met de componist. Karin de Fleyt is docent fluit in Leeds, aan het College of Music (UK). Ze gaf les in de ManaMa opleiding hedendaagse muziek aan het Lemmensinstituut te Leuven en is vakdidacticus voor de specifieke lerarenopleiding aan de School of Arts, departement conservatorium te Gent. Ze geeft masterclasses, lectures

en lecture-recitals over de interpretatie van nieuwe muziek voor fluit aan verscheidene nationale en internationale conservatoria en tijdens festivals voor nieuwe muziek.

Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem (*Kathinka's Chant as Lucifer's Requiem*) for flute and six percussionists is one of the few parts of Stockhausen's opera cycle *LICHT* without added electronics. In this instrumental scene from *Samstag aus LICHT*, a flute-playing cat celebrates a requiem for Lucifer who lies apparently dead in his grave. 22 ritual exercises are supposed to guide his soul to enlightenment. Kathinka is accompanied by six figures playing percussion instruments. They surround the audience and create a magical, but also humorous, atmosphere. As it transpires, Lucifer is not actually dead.

Stockhausen wrote this scene especially for Kathinka Pasveer, his muse, who he had met while she was still studying at the Royal Conservatory in The Hague. He wanted to challenge her to push boundaries. His score demands special playing techniques, microtonal passages and a nuanced combination of singing and flute playing. It culminates in an enchanting flute solo which is guaranteed to stir each and every listener.

Kathinkas Gesang als Luzifers Requiem (1982) für Flöten und sechs Perkussionisten ist eines der wenigen Stücke aus Stockhausens Opern-Zyklus *LICHT* ohne begleitende elektronische Musik. In der instrumentalen Szene *Samstag aus LICHT* zelebriert eine die Flöte spielende Katze ein Requiem für Luzifer, der scheinot in seinem Grab liegt. 22 rituelle Aufgaben sollen seine Seele auf den Weg zur Erleuchtung bringen. Die Katze Kathinka wird durch sechs Figuren an Schlaginstrumenten begleitet. Sie stehen rundum das Publikum und gestalten auf diese Weise eine magische, aber auch humorvolle Atmosphäre. Es zeigt sich, dass Luzifer nicht wirklich tot ist.

Stockhausen komponierte diese Szene für seine Muse Kathinka Pasveer, die er am Königlichen Konservatorium in Den Haag kennen gelernt hat, während sie dort noch studierte. Er wollte sie dazu provozieren, ihre Grenzen zu erweitern. Seine Partitur verlangt nach besonderen Spieltechniken, mikrotonaler Musik und einer raffinierten Synthese aus Gesang und Flötenspiel. Das Resultat ist ein berückendes Flötensolo, das keinen Hörer unberührt lässt.

20.00 PAARD VAN TROJE

Concert lecture

Karlheinz Stockhausen – *Region IV* uit *Hymnen* met concertlezing over de elektronische muziek van Stockhausen (Engelstalig)

Cristiano Melli, presentator
Juan Verdaguer, klankregie

Componist Karlheinz Stockhausen (1926-2007) wordt beschouwd als een van de grondleggers van de elektronische muziek. Zijn experimenten in de eerste elektronische studio's en een groot aantal werken waarin hij elektronica op spectaculaire en baanbrekende wijze toepaste, hebben grote invloed gehad op generaties van componisten na hem. Vooral popmusici bleken zijn uitvindingen op te pikken en te gebruiken. Hieraan dankte hij zijn 'eretitel' Papa Techno.

In het Paard van Troje introduceert componist **Cristiano Melli** fragmenten uit belangrijke elektronische werken van Stockhausen in een vier-kanaals geluidswaergave. *GESANG DER JÜNGLINGE* (1955/56) betekende Stockhausens doorbraak als innovatief componist. De tere stem van een jongenssopraan brandend in de hel was bedoeld voor een kerkdienst in de catedraal van Keulen, maar daar stak de bisschop een stokje voor. Stockhausen besteedde meer dan een jaar aan het knippen en aan elkaar plakken van stukjes tape voor *KONTAKTE* (1958). Dit baanbrekende werk bracht Stockhausen wereldfaam.

Net als van *KONTAKTE* bestaan ook van *HYMNEN* (1969) twee versies: voor vier-kanaals tape en voor tape in combinatie met live muziek. Vanavond hoort u de volledige *Region IV* uit *HYMNEN*. In dit werk combineert Stockhausen volksliederen van landen over de hele wereld, bewerkt ze in zijn eigen elektronische processen en combineert ze met geluids-samples die hij zelf opnam, waaronder ook het geluid van zijn eigen ademhaling. Zo gaf Papa Techno adem en leven aan de elektronische muziek.

Composer Karlheinz Stockhausen (1926-2007) is largely seen as one of the founding fathers of electronic music. His own experiments in the early days of electronic studio's and a vast number of compositions in which he applied electronic music in its most spectacular appearances, have inspired generations of musicians. To the surprise of many, especially pop musicians have picked up on his inventions which led to his 'honorary' title Papa Techno.

Composer **Cristiano Melli** will introduce excerpts from keyworks of Stockhausen in a four channel sound projection. *GESANG DER JÜNGLINGE* (1955/56) was his breakthrough as innovative composer. The frail voice of a boy soprano burning in purgatory originally was composed for a service in the Cathedral of Cologne but immediately banned by the bishop. *KONTAKTE* (1958) was composed by glueing pieces of tape together for more than a year. It brought Stockhausen world fame.

Just like *KONTAKTE* the piece *HYMNEN* (1969) consists in two versions: for four channel tape or for tape in combination with live music. In this presentation the Fourth Region of *HYMNEN* is played in its entire form. We hear Stockhausen combining national hymnes of different countries in the world, treated with electronical processes and combined with sound-samples he recorded himself, including the sound of his own breathing. Papa Techno giving breath to electronic music!

Stockhausen in de WDR studio in Keulen bij de opnamen voor 'HYMNEN'. Foto Stockhausen Stiftung für Musik; Marco Blaauw als aartsengel in 'Michaels Reise um die Erde', 2008. Foto Klaus Rudolph

21.30 KONINKLIJK CONSERVATORIUM (SCHÖNBERGZAAL)

Michaels Reise um die Erde

Karlheinz Stockhausen – *Michaels Reise um die Erde*

Marco Blaauw, trompet
Orkest Koninklijk Conservatorium
Christian Karlsen, dirigent
Paul Jeukendrup, klankregie
Renee Jonker, mise en espace

Michaels Reise um die Erde is de puur instrumentale tweede akte uit de opera *Donnerstag*, in première gebracht door het Teatro alla Scala in 1981. In dit concert voor trompet en orkest reist de aartsengel Michael over de aarde. Hij strijkt neer in Keulen, New York, Japan, Bali, India, Centraal Afrika en Jeruzalem. Elke plaats krijgt zijn eigen geluid. In New York klinkt jazz door, in Japan keizerlijke hofmuziek en op Bali gamelan. Zijn reis moet Michael bekopen met de dood, wat Stockhausen associeert met het sterven van Christus. Ook Michael vaart vanuit Jeruzalem ten hemel, waar hij met de beeldschone maan-Eva een mystiek en sensueel duet uitvoert. Het inspireerde Stockhausen tot een lucide partituur, die hallucinerend mooie klankwerelden oproept. **Christian Karlsen** dirigeert het orkest met masterstudenten van het Koninklijk Conservatorium. De aartsengel Michael wordt vertolkt door de Nederlandse trompettist en eminent Stockhausen-vertolker **Marco Blaauw**.

Marco Blaauw studeerde trompet aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam. Hij studeerde vervolgens bij Pierre Thibaud en bij Markus Stockhausen. Hij heeft een internationale carrière als solist en is lid van het ensemble musikFabrik in Keulen. Blaauw speelde als solist met orkesten en nieuwe muziek ensembles zoals het Nederlandse Radio Symfonie Orkest, de Deutsche Oper Berlin, Klangforum Wien, London Sinfonietta en Asko|Schönberg. Marco Blaauws doel is om de techniek van de trompet, het trompetrepertoire en het instrument zelf verder te ontwikkelen. Hij werkt nauw samen met gevestigde en jonge componisten. Vele werken zijn speciaal geschreven voor Blaauw of zijn geïnspireerd door zijn spel, waaronder composities van Peter Eötvös, Rebecca Saunders, Richard Ayres, Isabel Mundry en Hanna Kulenty. Sinds 1998 werkte Marco Blaauw intensief met Karlheinz Stockhausen en heeft hij rollen gespeeld in delen uit de opera-cyclus *LICHT*.

In augustus 2008 heeft hij de première verzorgd van *HARMONIES* voor trompet uit Stockhausens onvoltooide cyclus *KLANG*, voor BBC Radio 3 in de Royal Albert Hall. Blaauw is ook actief als docent, sinds 2003 op de Stockhausen Cursussen in Kürten en in 2004 en 2006 op de Internationale Zomercursussen voor Nieuwe Muziek in Darmstadt. Vanaf augustus 2008 is hij gastdocent aan de Hogeschool Luzern in Zwitserland.

Karlheinz Stockhausen's cycle of operas entitled *LICHT* comprises no less than 29 hours of visionary music. One apex it reaches is the purely instrumental second act from *Donnerstag aus LICHT: Michaels Reise um die Erde*. In this concert for trumpet and orchestra, the archangel Michael travels across the earth. He descends on Cologne, New York, Japan, Bali, India, Central Africa and Jerusalem. Each location is given its own sound. New York has a jazz sound, in Japan it is imperial court music, and in Bali it is gamelan. Michael pays for his travels with his life, which Stockhausen associates with the death of Christ. Michael likewise ascends to heaven from Jerusalem where, together with the beautiful moon-Eve, he performs a mystical and sensual duet. It inspired Stockhausen to write a lucid score, which evokes hallucinatingly beautiful worlds of sound. **Christian Karlsen** will conduct the orchestra of master students from the Royal Conservatory. Dutch trumpeter and eminent Stockhausen-interpreter **Marco Blaauw** has the role of the archangel Michael.

Michaels Reise um die Erde ist der rein instrumentale zweite Akt aus der Oper *Donnerstag*, die 1981 an der Mailänder Scala uraufgeführt wurde. In diesem Musikstück für Solo-Trompete und Orchester reist Erzengel Michael über die Erde. Er lässt sich nieder in Köln, New York, Japan, Bali, Indien, Zentralafrika und Jerusalem. Jeder Ort erhält seinen eigenen Klang. In New York klingt Jazz durch, in Japan Kaiserliche Hofmusik und auf Bali das Gamelan. Seine Reise muss Michael mit dem Tod büßen, was Stockhausen mit dem Sterben von Christus assoziiert. Auch Michael fährt aus Jerusalem zum Himmel auf, wo er zusammen mit der wunderschönen Eva ein mystisch-sinnliches Duett gibt. Stockhausens Inspiration gipfelt in einer luziden Partitur, die Klangwelten von halluzinativer Schönheit wachruft. **Christian Karlsen** dirigiert das Orchester der Meisterschüler des Königlichen Konservatoriums. Erzengel Michael wird durch den Niederländischen Trompeter und bedeutenden Stockhausen-Interpreten **Marco Blaauw** verkörpert.

LEARN TO **PERFORM** AND **RECREATE** THE MUSICAL UNIVERSE OF **KARLHEINZ STOCKHAUSEN** IN THE OPERA CYCLE **LICHT**

ROYAL
CONSERVATOIRE
THE HAGUE

Master aus LICHT

Stockhausen

FOR **INFORMATION** ABOUT THE **MASTER AUS LICHT** AND
HOW TO **APPLY** PLEASE VISIT **WWW.KONCON.NL**

CO-PRODUCTION PARTNERS: **DUTCH NATIONAL OPERA**, THE **HOLLAND FESTIVAL** AND THE **STOCKHAUSEN FOUNDATION FOR MUSIC**

Verwacht:

Editie 44 / zaterdag 13 mei 2017

Amerikaanse componisten

U hoort werk van o.a. George Crumb,
Harry Partch, Morton Feldman,
Pauline Oliveros en James Tenney.

Meer informatie over komende edities
vindt u op daginebranding.nl

Seizoen 2017/2018

zaterdag 14 oktober 2017
zaterdag 2 december 2017
zaterdag 10 maart 2018
zaterdag 26 mei 2018

Kaartverkoop

Bij Festival Dag in de Branding kunt u
per editie tegen voordelig tarief passe-
partouts en combikaarten bestellen.
Losse kaarten voor alle concerten zijn
verkrijgbaar bij de zalen. Voor studenten
gelden aantrekkelijke kortingen.

Nieuwsbrief

Blijf op de hoogte van alle programma's
en profiteer van de speciale vroegboek-
kortingen! U kunt zich aanmelden via
daginebranding.nl

English

Information about the programmes of
Festival Dag in de Branding in English
is available on our website. You can also
subscribe to our newsletter.

Partners Festival Dag in de Branding

KORZO

**THEATER
AAN HET SPIJ**

**PAARD
VAN
TROJE**

Festival Dag in de Branding 2016-2017 wordt
mede mogelijk gemaakt door:

**FONDS
PODIUM
KUNSTEN**
PERFORMING
ARTS FUND NL